

▲ Kulíšek nejmenší. Foto Přemysl Tájek.

Jaké je ptačí společenstvo v přírodní rezervaci Lazurový vrch?

Pavel Řepa, Muzeum Českého lesa v Tachově

Přírodní rezervace Lazurový vrch ležící v nejjihnější části CHKO Slavkovský les byla vyhlášena v roce 1997 na ploše 23,15 hektarů. Nachází se nad ohybem Kosího potoka mezi obcemi Pístov a Michalovy Hory. Hlavním předmětem ochrany jsou přirozené suťové lesy místy až pralesovitého charakteru, které jsou nejlépe zachované pod bývalým hradem v horních partiích severního svahu. Zoologicky velmi cenné jsou i zdejší staré štoly, ve kterých se těžil krystalický vápenec. Po ukončení těžby se zdejší podzemní prostory staly významnými zimovišti netopýřů. Bylinné patro rezervace je tvořeno typickými druhy suťových lesů a květnatých bučin. Protože lesní porosty se značným podílem listnáčů obývají zpravidla zajímavá společenstva ptáků, rozhodl jsem se na Lazurovém vrchu v letech 2012–2014 provádět systematický ornitologický průzkum, který zde do té doby nebyl uskutečněn.

Po obvodu celé rezervace jsem rovnoměrně zvolil 6 bodů a na nich jsem vždy po dobu pěti minut zaznamenával počet slyšených i spatřených ptáků. Body jsem navštívil třikrát za hnízdní sezónu. Kontroly byly prováděny v polovině dubna, května a června. Tato standardní ornitologická metoda zajišťuje podchycení až 90 % všech aktivních jedinců ptáků ve vzdálenosti do 100 metrů od pozorovatele. Různé termíny kontrol umožňují zaznamenat drtivou většinu hnízdících druhů. Kromě hnízdících ptáků mne zajímaly i druhy, které se na lokalitě objevují v mimohnízdním období. Pro splnění tohoto cíle jsem vytyčil trasu po obvodu rezervace, kterou jsem obcházel od července do března jednou měsíčně.

V přírodní rezervaci Lazurový vrch bylo zjištěno 44 hnízdících druhů ptáků. Dominovala pěnkava obecná, drozd zpěvný, kos černý, holub hřivnáč a sýkora uhelníček. Dominantním druhem se

rozumí takový druh, u něhož početnost jedinců přesahuje 5 % veškerých zjištěných ptáků. Ohrožené a chráněné ptačí druhy se v rezervaci vyskytovaly ojediněle. Typický druh starých listnatých lesů, silně ohrožený holub doupňák, hnízdil na Lazurovém vrchu zřejmě nepravidelně (jeden pár). Zajímavá byla přítomnost nejméně dvou párů silně ohroženého kulíška nejmenšího – naší nejmenší sovy, pro niž jsou typické staré jehličnaté a smíšené lesy. Z rezervace je uváděn i výskyt dalších sov – puštíka obecného a sýce rousného. Sýc tu možná i hnízdí, ale při průzkumu jsem jej zaznamenal pouze v údolí Kosího potoka nedaleko rezervace, a to díky vábení na nahrávku. Na Lazurovém vrchu se mi bohužel nepodařilo zjistit výskyt jednoho z nejcennějších druhů bukových lesů, silně ohroženého lejska malého, který se ve významnějších fragmentech bukových lesů Mariánskolázeňska vyskytuje. Poměrně překvapivé je zjištění výskytu příbuzného lejska černohlavého, který je tak jako předešlé druhy vázán na dostatek dutin. V hnízdním období byl v rezervaci několikrát zastížen jestřáb lesní, v předjaří jsem dokonce na jižním okraji rezervace pozoroval jestřábí námluvy. Lze tedy soudit, že jejich hnízdní okrsek zasahuje i do rezervace. Do roku 2005 hnízdil přibližně ve vzdálenosti 500 m od Lazurového vrchu čáp černý. V té době byl často vidán, jak loví při severním okraji rezervace v nivě Kosího potoka. V dalších letech si ale čápi

postavili hnízdo dále od Lazurového vrchu a jejich návštěvy zde ustaly.

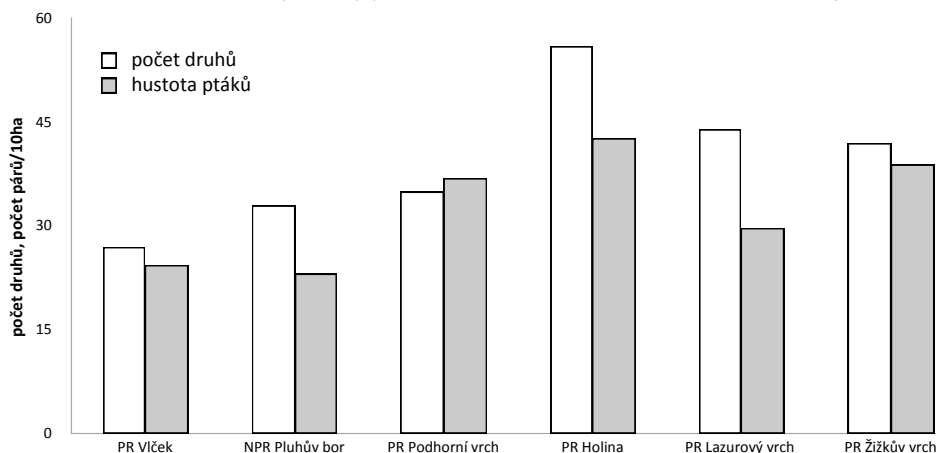
V pohnízním období (červenec, srpen) byly stále dominantními druhy v rezervaci holub hřivnáč, kos černý a sýkora uhelníček. Pěnkava obecná a drozd zpěvný již mezi ptačí dominanty nepatřili. Nejčastěji zjištěným druhem tohoto období byl brhlík lesní, ten si přední postavení udržel i na podzim. Mezi druhy dominantní se dostala i sýkora koňadra, která byla zjišťována ve vyšších počtech i v hnízdním období.

Na podzim se v rezervaci objevovala často hejtnka čížka lesního. Mezi dominantními druhy se objevila i sýkora modřinka a králíček obecný. Tyto dva druhy sice nezvýšily svou početnost proti předchozím obdobím nijak významně, ale díky poklesu početnosti jiných druhů jejich význam ve společenstvu vzrostl.

V zimě převzala žezlo nejpočetnějšího ptáka sýkora koňadra. Brhlík lesní je v zimních měsících hlasově již méně nápadný, a tak není příliš často zaznamenáván. Významné postavení v zimních společenstvech měla opět sýkora uhelníček a králíček obecný. Čížek lesní se v rezervaci objevoval početně, ovšem poněkud méně než na podzim. Mezi zimní dominantní druhy se dostal i nenápadný šoupálek dlouhoprstý. Častěji byl v zimních měsících pozorován i mlynářik dlouhoocasý.

V mimohnízním době bylo možné v rezervaci pozorovat i některé nehnízdící zvláště chráněné druhy

Počet druhů ptáků a jejich hustota v lesních rezervacích CHKO Slavkovský les

ptáků. Při okrajích rezervace se nezdíka zdržoval silně ohrožený ledňáček říční, jehož lovišti jsou jak Kosí, tak Jilmový potok v blízkosti rezervace. Do rezervace zalétal za potravou i silně ohrožený krahujec obecný, vzácně byl pozorován i kriticky ohrožený orel mořský, který hnízdí ve vzdálenosti asi 6 km od rezervace. V září 2013 jsem v blízkosti rezervace pozoroval také jednoho jedince jeřába popelavého, nepochybně šlo o migrujícího ptáka. Druhovou pestrostí si PR Lazurový vrch nezádá s ostatními lesními rezervacemi v CHKO Slavkovský les, jako je například PR Podhorní vrch nebo PR Žižkův vrch. Nad tuto trojici „listnatých“ rezervací poněkud vyčnívá PR Holina, čtvrtá a svými bukovými porosty nejrepresentativnější „listnatá rezervace“ Slavkovského lesa. Celkovým množstvím ptáků (početnost hnízdících párů na 10 ha plochy) byl Lazurový vrch zřetelně chudší než výše uvedené rezervace. Vinu na tom zřejmě nesou porosty smrků, které jsou oproti výše zmíněným rezervacím na Lazurovém vrchu značně rozsáhlé. Nižší hnízdní denzity lze snad také vysvětlit drsným klimatem kaňonovitého potočného údolí. Početností ptáků je tak Lazurový vrch spíše srovnatelný s rezervacemi hadcových borů jako je PR Vlček nebo NPR Pluhův bor (obecně jsou jehličnaté lesy zřetelně méně hustě osídlené). Poměrně nízká hnízdní hustota kontrastuje s vysokou druhovou vyrovnaností ptačího společenstva rezervace. Znamená to, že nejpočetnější druhy méně výrazně převažují nad dalšími, které jsou málo početné. Součet všech zjištěných párů dominantních druhů nepřesáhl na Lazurovém vrchu 1/3 zjištěných párů všech druhů. V bučinách PR Holina a PR Žižkův vrch tyto druhy tvořily asi polovinu všech párů. Naopak na Lazurovém vrchu druhy méně početné (mezi 2–5 %) byly mnohem silněji zastoupeny než ve srovnávaných bučinách. V ostatních lesních rezervacích se oproti Lazurovému vrchu vyskytovali mezi dominantními druhy ještě další zástupci ptačí fauny lesů a křovin. V PR Podhorní vrch to byl budníček menší. V PR Holina a PR Žižkův vrch se navíc dominantně uplatnil budníček lesní typický pro listnaté lesy a pěnice černohlavá a slavíková typické pro křoviny. Celkově můžeme říci, že v PR Lazurový vrch je hnízdní společenstvo ptáků průměrně druhově pestré, spíše méně početné, ale je mimořádně

vyrovnané. Nejspíše se zde projevuje značná pestrost stanovišť, neboť vedle starého listnatého porostu jsou zde porosty smrkové a rozsáhlé plochy zabírají různé vysoké mlaziny jak jehličnaté tak i listnaté. Dále k rozmanitosti prostředí přispívá i balvanitý svah, neboť takový podklad způsobuje ještě větší strukturní rozrůzněnost porostů dřevin. A konečně určitým zpestřením prostředí je i olšina a mokřady kolem Kosiho potoka, který lemují severní okraj rezervace a jsou součástí ochranného pásma. Výskyt vzácných druhů ptáků je v rezervaci takřka zanedbatelný. Přesto má ptačí společenstvo Lazurového vrchu značný význam, neboť tvoří jakýsi druhově pestrý a stabilní ostrůvek uprostřed krajiny s převahou monokulturálních smrkových lesů. Dalšímu zvýšení kvality nejen ptačího společenstva prospěje bezpochyby cílená podpora listnatých dřevin vedoucí k dosažení přirozeného složení původních suťových lesů. ■

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ **V pátek 5. září se konala Netopýří noc** v Chebu. Chebský hrad navštívilo přes 500 dětí i dospělých, kteří si na hradním nádvoří se zájmem vyslechli mnohé o netopýrech a jejich tajuplném životě. Ti, kteří vydrželi až do konce akce, si mohli zblízka prohlédnout netopýry odchycené do sítí nad řekou pod hradem, včetně zřídka chytaného netopýra rezavého.

■ **V letošním roce oslavila** chráněná krajinná oblast Slavkovský les 40 let od svého vzniku. V průběhu roku Správa CHKO uspořádala několik akcí pro veřejnost s tematikou čtyřiceti let CHKO. Vrchol oslav se konal 4. září na Kladské, kde byli oceněni zakladatelé CHKO pan Ing. Jan Schlossar, Jan Harvánek a Mgr. Miloš Hostička. Také zde proběhl křest speciálního čísla Arniky ke 40. výročí, kmotrem byl hudebník Ivan Hlas.

■ **Letos na podzim byl obnoven** zchátralý povalový chodník v přírodní památce Koňský pramen nedaleko Chotěnova. Návštěvníci tak opět mohou bezpečně a suchou nohou dojít až k jednomu z nejpřirozenějších jímání minerálních pramenů ve Slavkovském lese.